

## &gt; HARİTALARI TANIYORUM

**Harita:** Yeryüzünün tamamının veya bir kısmının, kuşbakışı görünüşünün belirli bir oranda küçültülerek düzlem üzerine aktarılmasına harita denir.

**Bir çizimin harita olabilmesi için;**

- Kuşbakışı çizimin olması
- Ölçek kullanılması
- Düzlem üzerine aktarılması gerekir.

**Örnek:** Fiziki Harita, Nüfus Haritası, Tarım Haritası, Siyasi Harita vb.

**Kroki:** Ölçek kullanılmayan kabataslak çizimlere **kroki** denir.

**Ölçek:** Haritalardaki küçültme oranına ölçek adı verilir. Ölçekler **kesir ve çizgi ölçek** olmak üzere ikiye ayrılır.

**Lejant:** Haritalarda kullanılan özel işaretler vardır. Bu işaretler ve bunların ne anlama geldiği, haritaların **işaretler bölümünde (lejant)** gösterilir.

**Fiziki Harita:** Sınırları belirli bir alanda dağ, ova, plato, akarsu gibi yeryüzü şekillerini gösteren haritalara fiziki harita denir.

- Fiziki haritalarda kullanılan renklerin anlamları vardır.
- Deniz ile karanın birleştiği yerde yükselti “0 (sıfır)” metre olarak kabul edilir.

**Fiziki Haritadaki Renk Gösterdiği Yükselti;**

**Mavi:** Deniz, göl, akarsu gibi su kütleleri

**Yeşil:** 0-500 Metre

**Sarı:** 500-1000 Metre

**Kahverengi:** 1000 Metre yukarısı.

**NOT:** Fiziki haritalarda yeşil renkler ormanları değil yükseltinin az olduğu yerleri gösterir.

### Fiziki Haritalarda Bulunan Yeryüzü Şekilleri

**Dağ:** Çevresine göre daha yüksek ve tabandan zirveye kadar eğimli yamaçları olan yeryüzü şekillerine “dağ” adı verilir.

Fiziki haritalarda dağlar **kahverengi** renk ile gösterilir.

**Örnek:** Ağrı Dağı, Erciyes Dağı

**Göl:** Karalar içindeki çukurlarda birikmiş durgun su kütlelerine göl denir.

**Örnek:** Van Gölü, Tuz Gölü

**Plato:** Akarsular tarafından derin bir biçimde yarılmış, çevrelerine göre yüksekte kalan düzlüklere plato denir.

**Örnek:** Erzurum- Kars Platosu

**Vadi:** Akarsuların yataklarını aşındırarak oluşturduğu yeryüzü şekillerine vadi denir.

**Örnek:** Ihlara Vadisi

**Ova:** Çevrelerine göre alçakta kalan, akarsular tarafından yarılmamış geniş düzlüklere ova denir.

**Örnek:** Çukurova, Bafra, Çarşamba

**Akarsu:** Yeryüzünde, belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan sulara akarsu denir.

**Örnek:** Seyhan, Ceyhan

**Ada:** Etrafı sularla çevrili kara parçasına ada denir.

**Örnek:** Kıbrıs Adası

**Yarımada:** Üç tarafı surlarla çevrili olan kara parçasına yarımada denir.

**Örnek:** Gelibolu Yarımadası

**Körfez:** Denizin karanın içine doğru sokulduğu büyük su girintilerine körfez denir.

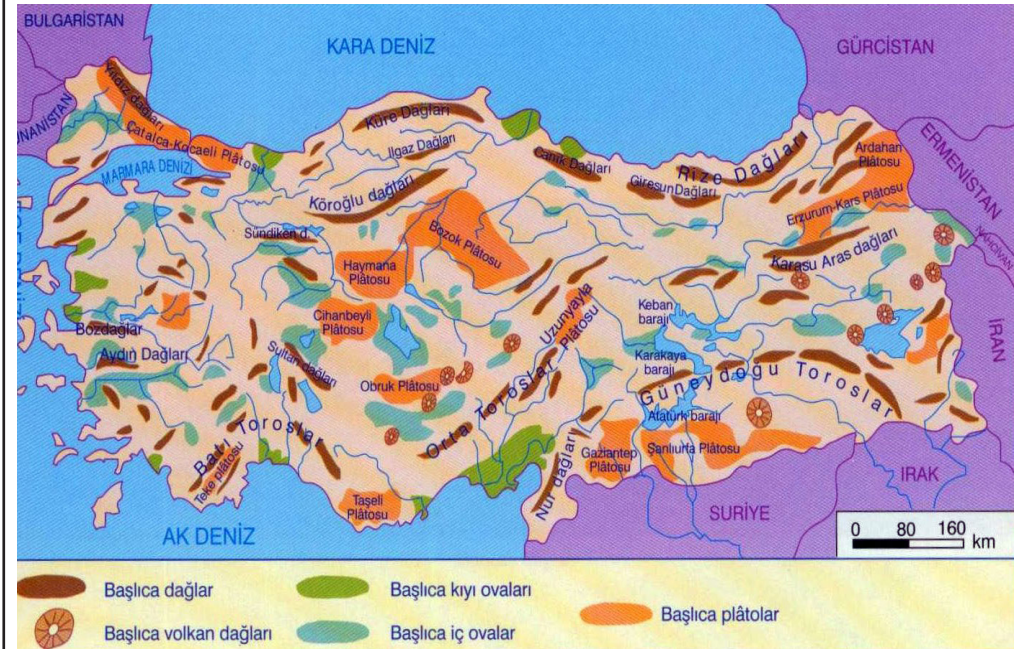
**Örnek:** İzmir Körfezi, Antalya Körfezi

**Koy:** Denizin karaya doğru giren küçük ve dar girintilerine koy denir.

**Örnek:** Sarsala Koyu ( Muğla)

**Boğaz:** İki denizi birbirine bağlayan su geçitlerine ise boğaz denir.

**Örnek:** İstanbul, Çanakkale Boğazı



## &gt; İKLİMİN YAŞAMIMIZA ETKİSİ

**Hava Durumu:** Belirli yerde ve kısa bir süre içinde etkili olan hava olaylarına hava durumu denir. Hava durumu **ekonomik faaliyetler** üzerinde etkilidir. Tarım yapan çiftçiler ekim ve hasat işlerinde balıkçılıkla uğraşan balıkçılar avlanmaya çıkacağı zaman hava durumunu göz önüne alırlar.

**Meteoroloji:** Hava koşullarında meydana gelen değişimleri, hava durumu tahminlerinde bulunan bilim dalıdır. Meteoroloji ile ilgilenen bilim insanlarına **meteorolog** denir.

**İklim:** Bir yerde hava olaylarının (sıcaklık, rüzgar, yağış) uzun yıllar boyunca gösterdiği ortalama duruma iklim denir.

**Klimatoloji:** İklim bilimidir, iklimlerle ilgili çalışmalar yapılır. İklim bilimiyle ilgilenen, çalışmalar yapan bilim insanlarına klimatolog denir.

**Ülkemizde Çeşitli İklimler Gözükmemektedir Bunda;**

- Üç tarafının denizlerle çevrili olması
- Yükseltinin batıdan doğuya doğru artması
- Orta kuşakta bulunması
- Farklı yeryüzü şekillerinin olması

**İklim Neleri Etkiliyor?**

- Bitki örtüsünü
- Konut tipini
- Giyim kuşamı
- Ulaşım faaliyetlerini
- Hayvancılık faaliyetlerini
- Su kaynaklarını
- Yapılan turizm faaliyetlerini
- Tarım ürünü çeşidini
- Ekonomik faaliyetleri
- Nüfusun durumunu

### Ülkemizde görülen İklimler

Ülkemizde üç farklı iklim tipi görülür. Bunlar Akdeniz İklimi, Karadeniz İklimi ve Karasal İklimdir.

#### Akdeniz İklimi

- Ülkemizde Akdeniz, Ege ve Marmara kıyılarında gözükür.
- Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer.
- En fazla yağışı kış mevsiminde alır.
- Akdeniz ikliminde bitki örtüsü **maki** (zeytin, zakkum, defne, keçiboynuzu) adı verilen kısa boylu ağaçlardır.
- Evlerin yapı malzemesi **taştır**.
- Yaz mevsiminin uzun olması nedeniyle **yaz turizmi** gelişmiştir.
- Kışlar ılık geçtiği için **seracılık faaliyeti** gelişmiştir.
- Turunçgiller ( mandalina, portakal, limon greyfurt ), zeytin, fıstık, susam, muz, tütün, üzüm, incir ve birçok sebze ve meyve yetişir.

#### Karadeniz İklimi

- Ülkemizde Karadeniz ve Kuzey Marmara'da gözükür.
- Yazlar serin, kışlar ise ılık geçer.
- Her mevsim yağış görülür.
- Bitki örtüsü **ormandır**.
- Evlerin yapı malzemesi **ahşaptır**.
- Çay (Doğu Karadeniz), fındık, mısır gibi ürünler yetişir.

#### Karasal İklim

- Ülkemizde İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu Bölgesi ve Marmara'nın iç kesimlerinde gözükür.
- Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve karlı geçer.
- En fazla yağışı ilkbaharda, en az yağışı yaz mevsiminde alır.
- Bitki örtüsü, ilkbaharda yeşeren, yaz sıcaklığı ile kuruyan **bozkırlardır**.
- Evlerin yapı malzemesi **kerpiçtir**.
- Buğday, arpa, şekerpancarı, mercimek, nohut, üzüm, elma gibi tarım ürünleri yetişir.



## &gt; NÜFUS VE YERLEŞME

**Nüfus:** Sınırları belirli bir alan (köy, ilçe, il, bölge, ülke vs.) içerisinde yaşayan insan sayısına nüfus adı verilir. İnsanlar, tarih boyunca ihtiyaçlarını kolayca karşılayabilecekleri alanları yerleşim yeri olarak seçmişlerdir.

Ülkemizin nüfusu **2022 TÜİK** verilerine göre **85 milyon 279 bin 553** kişidir.

**En fazla nüfusa sahip illerimiz**

1. İstanbul 15 milyon 907 bin 951 kişi
2. Ankara 5 milyon 782 bin 285 kişi
3. İzmir 4 milyon 462 bin 56 kişi

**En az nüfusa sahip illerimiz**

1. Bayburt 84 bin 241 kişi
2. Tunceli 84 bin 366 kişi
3. Ardahan 92 bin 481 kişi

Nüfusun dağılımını etkileyen **beşeri** ve **doğal faktörler** vardır.

#### Nüfusun Dağılımını Etkileyen Doğal Faktörler

**İnsan etkisi olmadan kendiliğinden doğada oluşan faktörlerdir.**

**Yeryüzü Şekilleri:** Ülkemizde yeryüzü şekillerinin sade olduğu ova ve platolarda **nüfus fazladır.**

**Örnek:** Adana, Bursa, Konya'nın illerinin nüfusu fazladır.

Ülkemizde dağlık ve engebenin fazla olduğu yerde **nüfus azdır.**

**Örnek:** Hakkari, Muş ve Artvin illerinin nüfusu azdır.

**İklim:** Ülkemizde iklimin ılıman olduğu denize kıyısı olan yerlerde **nüfus fazladır.**

**Örnek:** Adana, İzmir, Antalya, İstanbul.

Ülkemizde karasal iklimin çok sert geçtiği yerlerde **nüfus azdır.**

**Örnek:** Hakkari, Tunceli, Iğdır illerinde nüfus azdır.

**Su Kaynakları:** Su, insanın yaşamını devam ettirmesi için en temel kaynaklardan biridir. Geçmişten günümüze insanlar **su kaynaklarının etrafını** yerleşim yeri olarak seçmiştir.

**Örnek:** Sakarya nehri etrafında Sakarya Nehri, Seyhan ve Ceyhan Nehirleri etrafında Adana şehrinin nüfusunun artmasında su kaynaklarının da etkisi vardır.

**Bitki Örtüsü:** Gür bitki örtüsü ulaşımı, tarımı ve konut yapımını **olumsuz etkiler.**

**Örnek:** Trabzon, Rize ve Giresun'un kırsal yerlerinde nüfusun az olması.

**Toprağın Özelliği:** Toprağın verimli olduğu yerlerde **nüfus fazladır.**

**Örnek:** Çukurova, Bafra, Çarşamba, Menderes Ovaları

Toprağın verimsiz olduğu yerlerde **nüfus azdır.**

**Örnek:** Tuz Gölü çevresi.

#### Nüfusun Dağılımını Etkileyen Beşeri Faktörler

**Tarım:** İklimin uygun olduğu su kaynaklarına yakın ovalar tarım için elverişlidir buralarda **nüfus fazladır.**

**Örnek:** Çukurova, Konya Ovası, Bafra ve Çarşamba Ovaları

**Ulaşım:** Ulaşım imkânlarının geliştiği yerlerde sanayi ve ticaret de gelişmiştir. Bu durum iş imkânlarını artırdığı için ulaşımın geliştiği yerlerde nüfus da **fazla olur.**

**Örnek:** İstanbul Bursa, İzmir, Mersin ve Adana.

Ulaşım imkânlarının gelişmediği yerlerde **nüfus azdır.**

**Örnek:** Ağrı, Şırnak, Kastamonu ve Artvin' de nüfus azdır.

**Sanayi:** Sanayi tesisleri ham madde kaynaklarına yakın ve ulaşım imkânlarının geliştiği yerlere kurulmuştur. Sanayi tesisleri fabrikalaşmaların olduğu yerlerdir ve insanlara iş imkanı sağlar bu yüzden buralarda **nüfus fazladır.**

**Örnek:** İstanbul, Kocaeli, Ankara, İzmir, Bursa.

**Madencilik:** Madencilik geliştiği yerlerde iş imkanı fazladır ve **insan gücüne** ihtiyaç duyulur.

**Örnek:** Taşkömüründen dolayı Zonguldak'ta Petrole bağlı olarak Batman'da nüfus artmıştır.

**Hizmet Sektörü:** Eğitim, sağlık, ulaşım, bankacılık, turizm gibi faaliyetler hizmet sektörü içerisinde yer alır. Dışarıdan göç aldıkları için hizmet sektörünün geliştiği yerlerin **nüfusları da fazladır.**

**Turizm:** Turizm faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı yerlerde **nüfus fazladır.**

**Örnek:** Akdeniz ve Ege kıyıları.

**Ticaret:** Sanayinin geliştiği yerlerde ticaret gelişmiştir buralarda **nüfus fazladır.**

**Örnek:** Adana, İzmir, Kocaeli, Kayseri.



## &gt; AFETLER VE ÇEVRE SORUNLARI

**Doğal Afet:** Doğada meydana gelen **can ve mal kayıplarına** neden olan olaylara doğal afet denir.

- Afetler, ciddi anlamda can ve mal kaybına neden olan olaylardır.
- Gerekli önlemler alınarak, afetlerin etkileri **en aza indirilebilir**.

**Deprem:** Yer kabuğundaki **ani kırılmalar** nedeniyle yer yüzeyinde meydana gelen sarsıntılardır.

- Deprem ülkemizde **en fazla can ve mal kaybına neden olan** doğal afettir.
- Ülkemiz topraklarının **%96'sı** deprem kuşağında yer alır.

**Örnek:** Ülkemizde son yıllarda **birçok deprem** meydana gelmiştir bunlara İzmir, Elazığ, Van ve 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri örnek olarak verilebilir.

**Depremleri En Az Hasarla Atlatabilmek İçin**

- Fay hatlarının geçtiği yerlere binalar **yapılmamalı**
- Binalarda depreme **dayanaklı** malzemeler kullanılmalı
- Deprem riskinin olduğu yerlerde çok katlı binalar **yapılmamalı**

**Sel:** Eriyen kar suları ve aşırı yağışlara bağlı olarak oluşur. Eğimli alanlardan akan bu sular, toprakla birlikte her şeyi sürükler. Ülkemizin birçok bölgesinde sel felaketleri gözükmeyle birlikte özellikle **Karadeniz Bölgesinde** daha fazla görülür.

**Sel Felaketinden Korunmak İçin**

- Akarsu ve dere yataklarına yerleşim yapılmamalı
- Akarsu önlerine baraj ve bentler yapılmalı

**Örnek:** 2021 yılında Kastamonu, Sinop, Bartın ve Van'ın Başkale ilçesinde sel felaketleri meydana geldi.

**Çığ:** Eğimli yamaçlarda tutunamayan kar kütesinin yuvarlanarak büyümesiyle meydana gelir. **Doğu Anadolu Bölgesi'nde** kar yağışı ve engebeden dolayı fazla gözükür.

**Heyelan (Toprak Kayması):** Eğimin fazla olduğu yerlerde aşırı yağışlara bağlı olarak toprağın kütle hâlinde aşağı doğru kaymasıdır. Özellikle ülkemizde **Karadeniz Bölgesi'nde** aşırı yağışa bağlı olarak heyelan gözükmektedir.

**Erozyon:** Toprağın üst bölümündeki **verimli kısmın** rüzgâr ve akarsular ile taşınmasıdır. İklim ve bitki örtüsünün cılız olması erozyon üzerinde etkilidir.

- Ülkemizde erozyonun yoğun görüldüğü yerler, **karasal iklimin etkili olduğu** yerlerdir.

**Erozyonu Önlemek İçin**

- Ağaçlandırma faaliyetleri yapılmalı
- Arazilerde taraçalandırma yapılmalı
- Araziler eğimin tersi yönünde sürülmeli

**Hortum:** Ani hava değişimlerine bağlı olarak oluşan, kendi eksenini etrafında dönerek hareket edebilen, yüksek hızlara ulaşabilen ve yıkıcı etkileri olan **şiddetli bir rüzgâr** çeşididir.

**Orman Yangını:** Yıldırım düşmesi ya da kuru otların **yüksek sıcaklık** nedeniyle tutuşması bazen de insanların yaptığı hatalar sonucu meydana gelir. Özellikle ülkemizde yaz aylarında **Akdeniz ve Ege Bölgesi'nde** yangınlar meydana gelmektedir.

**Çevre Sorunları:** Doğal kaynakların aşırı ya da bilinçsizce kullanımı doğadaki dengeyi bozar ve çevre sorunlarının yaşanmasına neden olur.

**Hava kirliliği:** Atmosferde zararlı gazların insanlara ve diğer canlılara **zarar verecek** miktara ulaşmasıdır.

**Su Kirliliği:** **Zararlı maddelerin** suyu bozacak miktarda suya karışmasıyla su kirliliği oluşur.

**Gürültü Kirliliği:** İnsanı rahatsız eden ve **insan sağlığına zarar veren sesler**, gürültü kirliliği oluşturur. Ulaşım araçları, iş makineleri, kalabalıkların uğultusu, yüksek sesle konuşan ve bağırان insanlar gürültü kirliliğine sebep olurlar.

**Toprak Kirliliği:** İnsanlar tarafından toprağın içine ya da üzerine bırakılan ya da başka şekillerde toprağa karışan zararlı maddelerin toprağın niteliğini bozmasıdır.

Ulaşım araçları, fabrika ve konutlardan çıkan zararlı gazlar, sanayi faaliyetleri hava kirliliğine neden olmuştur. Bu değişim beraberinde **küresel ısınmayı** getirmiştir.

**DOĞAL AFETLER VE ETKİLERİ**

Hiç beklenmedik bir anda meydana gelen deprem, çığ, sel ve heyelan gibi doğal afetler insanların yaşamlarını farklı alanlarda etkiler. Afetler sonunda yaşanan bu acılar toplum hayatını derinden etkilemiş ve şiirlerimize, türkülerimize konu olmuştur.

**Depremler:** Can ve mal kayıplarına neden olur. Deprem sonrası birçok konut kullanılamaz duruma gelir. Eğitim, ulaşım, sağlık gibi alanlarda sorunlar yaşanır. Depreme maruz kalan insanlarda **korku, endişe ve çaresizlik** durumları oluşur.

**Orman Yangınları:** Sadece doğal güzelliklerimizin yok olması anlamına gelmez. Yangınlarda **birçok canlının yaşam alanı da** yok olur. Yangınlar çevre sorunlarını beraberinde getirirken yangın sonucunda ormana bağlı ekonomik faaliyetler de yapılamaz hâle gelir.

**Erozyon:** İnsanların yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Daha önce tarım yapılabilen birçok arazimiz bugün erozyon nedeniyle **kullanılamaz hâle** gelmiştir.

**Çığ Felaketi:** Ulaşımı, eğitimi ve ekonomik faaliyetleri olumsuz yönde etkiler.

**Sel Felaketi:** Çevre kirliliğine, maddi zarara ve can kayıplarına neden olur.

**Heyelan:** İnsanların yaşam alanlarına zarar verebilir, ulaşımın aksamasına, can ve mal kayıplarına neden olabilir.